

ECONOMIC RELATIONS OF ASIAN COUNTRIES IN TURKESTAN COLLECTION**Shakhrukh Sokhatov***Master's student**National University of Uzbekistan**Tashkent, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE****Key words:** India, Turkestan Collection, Vahiz-uz-Zaman, South Asia.**Abstract:** The article contains information about the economic relations of Asian countries in the Turkestan collection.**Received:** 11.02.23**Accepted:** 13.02.23**Published:** 15.02.23**TURKISTON TO'PLAMIDA OSIYO MAMLAKATLARINING IQTISODIY ALOQALARI****Shohrux Soxatov***Magistrant**O'zbekiston Milliy Universiteti**Toshkent, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA****Kalit so'zlar:** Hindiston, Turkiston to'plami, Vohiz-uz-Zamon, Janubiy Osiyo.**Annotatsiya:** Maqolada Turkiston to'plamida Osiyo mamlakatlarining iqtisodiy aloqalari haqida ma'lumotlar keltirilgan.**ЭКОНОМИЧЕСКИЕ СВЯЗИ СТРАН АЗИИ В ТУРКЕСТАНСКОМ СБОРНИКЕ****Шахрух Сохатов***Магистрант**Национальный университет Узбекистана**Ташкент, Узбекистан***О СТАТЬЕ****Ключевые слова:** Индия, Туркестанская коллекция, Вахиз-уз-Заман, Южная Азия.**Аннотация:** В статье собраны сведения об экономических связях азиатских стран в Туркестанском сборнике.**KIRISH**

Janubiy Osiyo Hindiston, Pokiston, Bangladesh, Nepal, Shri-Lanka, Butan va Maldiv orollarini o'z ichiga olgan mintaqadir. Janubiy Osiyo qo'shni geografik mintaqalardan tabiiy chegaralar bilan

ajratilgan. Janubiy Osiyo davlatlarining geostrategik joylashuvi juda o'ziga xosdir: markazida Hindiston, qolgan davlatlar esa subkontinentning chekkalarida joylashgan. Faqat Hindiston mintaqadagi barcha boshqa davlatlar bilan umumiy quruqlik yoki dengiz chegarasiga ega. Mintaqadagi davlatlararo munosabatlar tizimi uchun geosiyosiy voqeliklar katta rol o'ynaydi.

ASOSIY QISM

Hindiston Janubiy Osiyo hududining 73,4 foizini, mintaqa aholisining 76,5 foizini va bu yerda ishlab chiqarilgan yalpi milliy mahsulotning qariyb 80 foizini tashkil qiladi. Shunga o'xshash vaziyat harbiy sohada ham mavjud. Bir davlatning tabiiy hukmronligi mintaqaviy vaziyatning o'ziga xos xususiyatlarini oldindan belgilab beradi.

Janubiy Osiyo davlatlari bir qator umumiy madaniy va sivilizatsiya qadriyatlariga ega. Psixologik omilni ham hisobga olish kerak. Ilgari Janubiy Osiyo mamlakatlari Buyuk Britaniyaning mustamlakasi yoki yarim mustamlakasi edi. Tarixiy taraqqiyotdan kelib chiqadigan umumiy tarix va vazifalarning birligi va xalqaro mehnat taqsimotidagi tengsiz mavqei, albatta, ularning rishtalarini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, markazdan qochma tendentsiyalar Janubiy Osiyoda ham kuchli.

Hindistonning mintaqadagi hukmronligi qo'shnilar o'rtasida ishonchsizlikni uyg'otadi va ularning xavfsizligiga tahdid hissini uyg'otadi. Bu ularning yirik davlatlarga tayanib mintaqaviy va xalqaro maydonda o'z mavqeini mustahkamlashga urinishlarining kuchayishiga, Hindiston bilan munosabatlardagi hal etilmagan muammolarni xalqaro hamjamiyat hukmiga havola etish istagiga olib keladi. Shri-Lanka hatto Janubi-Sharqiy Osiyoda davlat sifatida ko'rilish huquqiga erishishga harakat qildi va ASEANga qabul qilish so'rovi bilan (muvaffaqiyatsiz bo'lsa ham) ariza berdi.

Hindistonning ko'plab qo'shni davlatlari uni doimiy ravishda gegemonlikda ayblashadi, garchi bunday ayblovlar uchun asos ko'pincha yo'q. Hindiston hukumati ko'pincha o'z manfaatlarini buzgan holda qo'shnilariga bir necha bor ma'lum imtiyozlar bergan. Shunga qaramay, bu siyosat haqiqiy natija bermadi. Shu bilan birga, hindistonlik tahlilchilarning o'zi ham Hindiston o'z suverenitetiga har qanday, hatto xayoliy tajovuzlarga sezgir bo'lgan mintaqaning kichik davlatlari bilan munosabatlarida ayniqsa ehtiyotkor bo'lishi kerakligini ta'kidlamogda. Bu ba'zan sodir bo'ladi, ayniqsa Hindistondagi muayyan siyosiy rahbarlar tomonidan, bu subkontinentdagi ishlarning haqiqiy holati, "katta birodar" majmuasi va Janubiy Osiyo hindularining psixologik (juda tabiiy) idroki bilan izohlanadi. butun.

Hindistonning hukmron doiralari butun Janubiy Osiyo mintaqasi doirasida mamlakat xavfsizligini ta'minlash muammosini ko'rib chiqmoqda. Hindistonning Janubiy Osiyodagi hukmron mavqeini himoya qilish va mustahkamlash istagi shundan kelib chiqadi. Mamlakat mintaqaviy muammolarni hal qilishda tashqi kuchlar, ayniqsa, global miqyosdagi davlatlarning jalb etilishiga keskin qarshi. Hindiston ikki tomonlama munosabatlarda yuzaga kelayotgan munozarali masalalarni xalqaro forumlar kun tartibiga kiritish va tashqi kuchlarni jalb qilish yo'li bilan yechim topishga

urinishlar faqat tinch siyosiy yechimga to'sqinlik qiladi va mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlaydi, deb hisoblaydi. Hindistonning qo'shnilari, aksincha, odatda tashqi xavfsizlikka tahdid solmaydi.

Tashqi tomondan, ikki davlat o'rtasidagi eng keskin qarama-qarshilik Kashmirga egalik masalasi bilan bog'liq. Ammo hatto J. Neru ham Kashmir muammosi kasallik emas, balki simptom ekanligini ta'kidladi. Kasallikning o'zi "Pokistonning Hindistonga bo'lgan nafratidir". Mustaqil tadqiqotchilar, afsuski, nafaqat davlatlararo darajada mavjud bo'lgan o'zaro adovatni doimiy ravishda qayd etishadi.

Ayniqsa, madaniy-tsivilizatsiya omili ikki tomonlama munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Hindiston va Pokistonda ma'lum darajada madaniy va tsivilizatsiya yaqinligi bilan turli dinlar - Hinduizm va Islom hukmronlik qiladi. Diniy uyg'onishning kuchayishi global tendentsiyasi bilan Hindiston va Pokiston o'rtasidagi qarama-qarshiliklar yanada chuqurlashishi mumkin.

Hindistonning Janubiy Osiyoda (shu jumladan, madaniy sohada) hukmronligi sharoitida o'z milliy o'ziga xosligini saqlab qolish uchun har tomonlama harakat qilayotgan Pokistonda din alohida rol o'ynaydi. Pokistonlik olim Vohiz-uz-Zamon bu haqda shunday degan: "Agar arablar, turklar, eronliklar islomdan voz kechsalar, arablar baribir arab, turklar turk, eroniylar eronlik bo'lib qolaveradi. Lekin biz Islomdan voz kechsak nima bo'lamiz?». Pokiston asoschisining ikki xalq nazariyasi M.A. Shunday qilib, Jinna M.Gandining yagona millat tushunchasiga qarshi.

Hindiston jamiyati boshqa Sharq jamiyatlaridan aniq belgilangan "kollektivistik" rivojlanish vektorining yo'qligi bilan ajralib turadi. Shu nuqtai nazardan, Hindiston har doim "individualizm" ga tayanishi bilan Evropa klassik jamiyatiga, masalan, urushdan keyingi davrda hatto Yaponiyaga qaraganda ancha yaqinroq bo'lgan va uning yo'li ma'lum darajada Rossiyaga o'xshash edi - "individualizm" o'rtasidagi tebranishlar. kollektivistik" va "individualistik" ong pirovardida rivojlanish turlarini belgilab berdi. Islom dini esa "kollektiv" taraqqiyotga urg'u beradi. Pokiston uchun diniy omil hal qiluvchi rol o'ynadi (Hindistonda islomni isloh qilish mustaqillikka erishgunga qadar ham jamoaviy xarakterga ega bo'lgani bejiz emas). Shuni esdan chiqarmaslik kerakki, islom qonunlariga ko'ra, yahudiylar va nasroniylar "himoyalangan" maqomga ega va hindular ko'pxudolik dinining vakillari sifatida Islomni qabul qilishlari yoki yo'q qilinishi kerak. Agar islom fundamentalizmi kuchaysa, Janubiy Osiyo jahon hamjamiyatiga qarama-qarshilikning asosiy maydoniga aylanishi mumkin.

Bu jarayon Hindistonning ichki rivojlanishi uchun eng salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Islom fundamentalizmining o'sishi, bir tomondan, uning 100 milliondan ortiq musulmon aholisiga, ikkinchi tomondan, hindu shovinistik doiralarga bevosita ta'sir qiladi va Hindistonning o'zida fundamentalizmning kuchayishiga olib keladi. 1990-yillar oxirida hind fundamentalistlarining pozitsiyalari sezilarli darajada mustahkamlandi, bu Hindiston birligiga, uning barqarorligiga va parlament demokratiyasiga tahdid soladi.

Ijtimoiy tuzilmalar, iqtisodiy rivojlanish darajalari va modellarining yaqinligi ikki tomonlama munosabatlarga, avvalo iqtisodiy quyi tizimga, keyin esa siyosiy munosabatlarga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. So'nggi o'n yilliklarda Hindiston bilan samarali iqtisodiy hamkorlikdan ko'proq manfaatdor bo'lgan Pokistonning yirik savdo va sanoat burjuaziyasining mavqei sezilarli darajada mustahkamlandi (tabiiyki, ba'zi bir proteksionizm sharoitida Hindistonning kuchliroq kapitaliga qarshi qaratilgan). Biroq hozirgacha bu jarayonni o'ta keskin siyosiy munosabatlar ushlab turdi.

Umumiy tarix Hindiston-Pokiston munosabatlarida Hindistonning Janubiy Osiyoning boshqa davlatlari bilan munosabatlaridagi kabi ijobiy rol o'ynamaydi. 1947 yilda Hindistonning diniy asosda bo'linishi (asosan musulmonlar yashaydigan hududlar Pokistonga, Hindistonga - hindular) faqat millionlab hindularning Hindistonga va musulmonlarning Pokistonga qonli ko'chirilishi bilan birga bo'ldi. Ikki mamlakat aholisining ijtimoiy ongida sof psixologik jihatdan qo'shni davlat Hindustonda yagona sivilizatsiya mavjudligi va mustamlaka hokimiyatlariga qarshi birgalikda kurash olib borilishi bilan emas, balki ikkinchi yarmida sodir bo'lgan voqealar bilan bog'liq. 20-asr. Shu bilan birga, Pokistonda Dehli Pokiston hududlari doimiy ravishda boshqariladigan markaz sifatida qabul qilinadi va Hindiston uchun Pokiston o'tgan ming yillikda son-sanoqsiz reydlar va istilolar amalga oshirilgan hududdir (turk musulmon bosqinchilari 11-14-asrlar, 13-14-asrlarda mo'g'ul qo'shinlari, XIV-XV asrlarda Temur qo'shinlari, O'rta Osiyo va Afg'onistondan kelgan musulmon bosqinchilari va b.). Hindlar va musulmonlar o'rtasidagi birinchi to'qnashuv 712 yilda Sindda sodir bo'lgan.

1947 yilda Hindiston va Pokiston mustaqillikka erishganidan bir necha oy o'tgach, Pathan qabilalarining Kashmir knyazligiga qurolli bostirib kirishi ikkinchisining hududidan boshlandi. Kashmir hukmdori harbiy yordam so'rab Hindistonga murojaat qildi va o'z knyazligini uning bir qismi deb e'lon qildi. 1948 yilda birinchi Hindiston-Pokiston urushi boshlandi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Xavfsizlik Kengashining vositachilik komissiyasi faoliyati tufayli 1949 yil yozida sulh chizig'i o'rnatildi, uning bir qismi xalqaro chegara sifatida tan olingan, ikkinchisi esa haqiqiy nazorat chizig'iga aylandi (bir oz o'zgartirildi. 1965 va 1971 yillardagi urushlar natijasi). Shimoli-g'arbiy Kashmir Pokiston nazorati ostida edi (keyinchalik u erda Azad Kashmir tashkil etildi, rasmiy ravishda erkin zona). Vaziyat Pokistonning Kashmir hududining bir qismini Xitoyga o'tkazib bergani bilan murakkablashdi. Kashmirning uchdan ikki qismi Hindiston nazorati ostida (Jammu va Kashmir shtati). O'sha yili Xavfsizlik Kengashi Kashmirning shimoli-g'arbiy qismidan Pokiston qo'shinlari olib chiqib ketilganidan keyin plebissit o'tkazish zarurligi to'g'risida rezolyutsiya qabul qildi. Pokiston bu shartni bajarishdan bosh tortdi.

1965 yilda ikki davlat o'rtasida urush yana boshlandi. Bu Xitoyning mintaqadagi mavqeini mustahkamlashdan qo'rqqan SSSR va AQShning xavotirini ham uyg'otdi. Garchi Amerika Qo'shma Shtatlari Hindiston va Pokiston o'rtasida manevr qilish siyosatini olib borayotgan bo'lsa-da, harbiy harakatlar boshlangan paytdan boshlab Pokistonga harbiy yordamni to'xtatib qo'ygan va Xitoyni

ikkinchisining mojaroda ishtirok etishiga yo'l qo'yilmasligi haqida ogohlantirgan bo'lsa-da, Hindiston ularni harbiy ittifoqchi deb hisobladi. 1959 yilda u bilan imzolangan Pokiston d. harbiy-siyosiy shartnoma. Hindiston bilan do'stona munosabatlar va Pokiston bilan o'zaro tushunishning mustahkamlanishi, mintaqaviy muammolarga jiddiy harbiy-siyosiy aralashishning yo'qligi va o'sha paytda urushni tugatishdan manfaatdorlik SSSRni Hindiston va Pokiston o'rtasidagi ishonchli vositachiga aylantirdi. Ikkala tomon ham Sovet Ittifoqining yaxshi lavozimlar taklifini qabul qilishga rozi bo'lishdi. Toshkentdagi muzokaralar Qo'shma deklaratsiya imzolanishi bilan yakunlandi. SSSRning yaxshi idoralari hatto ma'lum darajada vositachilikka aylandi (yaxshi ofislarning tashabbuskori muzokaralarda qatnashmaydi).

1971 yilda yangi qurolli to'qnashuv boshlandi va Pokistonning yirik mag'lubiyati va Bangladeshning shakllanishi bilan yakunlandi. 1972 yilda ikki davlat rahbarlari Simla shartnomasini imzoladilar, unga ko'ra ular bahsli masalalarni tinch yo'l bilan hal qilishga va'da berishdi. Bitimning muqaddimasi shunday tuzilganki, u ikki tomonlama talqin qilishga imkon beradi. Natijada, Hindiston tomoni kelishuv Kashmir masalasini xalqaro forumlarda ko'tarishni taqiqlaydi va unga faqat ikki tomonlama muammo sifatida qaraladi, deb hisoblaydi, Pokiston tomoni esa bunday talqinga rozi emas. Pokiston hukumati ayniqsa 90-yillarda faollashdi: ular xalqaro yig'ilishlarda (birinchi navbatda, BMT va Islom Konferentsiyasi Tashkiloti yig'ilishlarida) doimiy ravishda Kashmir masalasini ko'tarib chiqdilar, Kashmirdagi amaldagi nazorat chizig'ini tan olishdan bosh tortdilar va o'tkazishni taklif qilishdi. 1949-yildagi rezolyutsiya asosida ushbu hududga egalik qilish to'g'risida BMT shafeligida unda plebissit o'tkazdi. Biroq Hindiston yarim asr oldingi hujjatni haqiqiy emas deb biladi, har qanday vositachilikni rad etadi. uchinchi tomon (masalan, 1994 yilda BMT Bosh kotibi Butros G'ali taklif qilgan xizmatlardan qat'iyon voz kechdi va 1998 yilda Yaponiya Bosh vaziri R.Xashimotoning Hindiston va Pokiston o'rtasida Kashmir bo'yicha muzokaralarni Tokioda o'tkazish to'g'risidagi taklifini qat'iyon rad etdi. Yaponiya diplomatlari) va Azad Kashmirni noqonuniy ravishda bosib olingan Hindiston hududi deb hisoblaydi.

So'nggi o'n yil ichida Kashmirdagi Hindiston-Pokiston chegarasida to'xtovsiz to'qnashuvlar davom etib kelmoqda. Eng qonli harbiy to'qnashuvlar bir necha kilometr balandlikda joylashgan Siachin muzligi hududida sodir bo'ldi. Ular bu erda 1987 yil sentyabr oyida boshlangan va keyin jami 500 kishining yo'qolishiga olib kelgan. 1988 yildan 1997 yilgacha ushbu hududdagi harbiy xizmatchilarning umumiy yo'qotishlari 3 ming kishiga baholanmoqda.

Hindiston rasmiylari Pokiston Hindistonga qarshi e'lon qilinmagan urush olib bormoqda, deb da'vo qilib, Pokistonni Hindiston Kashmiriga diversantlarni olib kirishda va o'z hududida kashmirlik terrorchilarni tayyorlashda (shtatda islomiy ekstremistlar bilan Hindiston armiyasi va politsiyasi o'rtasida doimiy qurolli to'qnashuvlar bo'lib turadi) doimiy ravishda ayblaydi. O'z navbatida Pokiston

rahbariyati Kashmirdagi musulmonlarga nisbatan “genotsid” e’lon qiladi. Bir necha bor davlatlar o'zlarini yangi urush yoqasiga kelib qolishgan.

XULOSA

O'zaro munosabatlarni normallashtirishga bir necha bor qilingan urinishlar muvaffaqiyatsiz tugadi. Shunday qilib, 1985 yilda R.Gandining hukumati Pokiston bilan muloqotni tiklashga rozi bo'ldi. Ikki davlat rahbarlarining bir qancha uchrashuvlari bo‘lib o‘tdi. Ammo 1987 yil boshida. Pokiston qurolli kuchlari Rajastxon, Panjob va Kashmir bilan chegaralarga olib chiqildi va birgina Rajasthandagi hind askarlari soni 250 000 askarni tashkil etdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Kann, D. A., Klose, S., Zhang, B., Malesani, D., Nakar, E., Pozanenko, A., ... & Xu, D. (2010). The afterglows of Swift-era gamma-ray bursts. I. Comparing pre-Swift and Swift-era long/soft (type II) GRB optical afterglows. *The Astrophysical Journal*, 720(2), 1513
2. Машарипова, Г. К. (2014). Философские взгляды ученых Хорезмской академии Маъмуна. *ФЭн-наука*, (11), 20-22.
3. МАШАРИПОВА, Г. (2015). ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ТОЧНЫХ НАУК В УЗБЕКИСТАНЕ (IX-XIV в.). *ФЭн-наука*, (10), 7-8.
4. Kholikova, R. E. (2022). THE NEW UZBEKISTAN IS A COUNTRY OF GREAT POTENTIAL (ON THE EXAMPLE OF WOMEN). *ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ*, 5(10).
5. Холикова, Р. Э. (2022). ТУРИЗМ ХИЗМАТЛАРИНИ ТАРАҚҚИЙ ЭТТИРИШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ИШТИРОКИ. *Results of National Scientific Research International Journal*, 1(7), 204-213.